

Е. Г. Стоматов

кандидат юридичних наук, доцент,
голова
Комунарського районного суду міста Запоріжжя

Д. О. Большакова

аспірантка
Класичного приватного університету

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ НА ПІДСТАВІ УГОД У ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлюються актуальні питання призначення узгодженого сторонами покарання в угодах про примирення та про визнання винуватості. Акцентовано увагу на тому, що істотною особливістю процесу узгодження покарання та обов'язковим складником змісту угод в угодах є наявність згоди підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням. Проаналізовано підстави відмови суду у затвердженні угоди про примирення та про визнання винуватості та з'ясовано, якою саме з перерахованих умов відмови в затвердженні угоди є неправильно призначене покарання і які найбільш типові ситуації з неправильним призначенням покарання зустрічаються в судовій практиці.

Автори зазначають, що призначення покарання на підставі угод про примирення та про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності має відбуватися з урахуванням як загальних, так і спеціальних засад, визначених КК України.

Аналіз судової практики затвердження таких угод засвідчив, що загалом при визначенні видів і розмірів покарання сторони дотримуються положень закону, а суди затверджують узгоджене сторонами покарання. У разі узгодження сторонами покарання, яке за своїм видом і розміром не відповідає характеру, тяжкості вчиненого діяння та особі винного, суд відмовляє в затвердженні такої угоди як такої, що не відповідає інтересам суспільства.

Ще однією підставою відмови суду в затвердженні угоди може бути ситуація, коли узгоджене сторонами покарання судом розцінюється як таке, що явно не можливо виконати обвинуваченим. Неоднозначним є питання щодо порядку призначення в угодах покарання за сукупністю злочинів і сукупності вироків у порядку ст.ст. 70 та 71 КК України. Правильною й такою, що відповідає положенням закону, є позиція покладення вирішення цих складних правозастосовних питань саме на суд.

Ключові слова: угода про примирення, угода про визнання винуватості, покарання, узгоджене покарання, сукупність злочинів, сукупність вироків.

Постановка проблеми. За даними судової статистики простежується певна тенденція щодо розширення затвердження вироків у кримінальних провадженнях про злочини у сфері службової діяльності на підставі угод. Якщо ще кілька років тому щороку ухвалювалося близько третини вироків (у 2014 році – 36,1%, у 2015 – 32,1%), то починаючи з 2016 року кількість таких угод невинно зростає¹, досягнувши

у 2019 році показників у 51%, а у 2020 – 55%². Наведені цифри свідчать про широке застосування укладення угод в кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері службової діяльності, лівову частку (більше 90%) складають угоди про визнання винуватості, адже

¹ У 2016 році – 39,3%, у 2017 р. – 40%, у 2018 році – 45%.

² Найбільше випадків укладення угоди про визнання винуватості зафіксовано у кримінальних провадженнях щодо пропозиції, обіцянки або надання неправомірної вигоди службовій особі (близько 69%) та за зловживання впливом (58%).

«в обмін на відшкодування шкоди та співпрацю з правоохоронними органами особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, отримує можливість узгодити умови своєї відповідальності, уникнувши невизначеності щодо покарання в суді» [6, с. 36].

Як справедливо акцентували науковці, «у зв'язку із введенням таких норм виникло багато питань прикладного характеру, вирішення яких не має єдності поглядів у доктрині так само, як і викликає труднощі у практиці застосування» [14, с.274]. Висловлювалися навіть застереження, що в таких угодах призначення покарання може відбуватися без урахування вимог матеріального кримінального законодавства. Адже в іншому випадку втрачається значення самої угоди – просто не було б про що домовлятися. Проте такі угоди фактично нівелюють значення загальних засад призначення покарання [2, с. 262].

Водночас зауважимо, що, розуміючи складну ситуацію у правозастосуванні, відповідні суб'єкти розробили узагальнені рекомендації щодо практики здійснення судами кримінальних проваджень на підставі угод, в яких містилися певні роз'яснення й щодо актуальних питань затвердження узгодженого сторонами покарання. Зокрема це Постанова Пленуму ВСУ від 11 грудня 2015 року № 13 «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» (далі – постанова Пленуму № 13); Методичні рекомендації «Повноваження прокурора у кримінальному провадженні на підставі угод» (затверджено Генеральним прокурором України 30 травня 2016 року); Лист № 223-1679/0/4-12 від 05.11.2012 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наукову зацікавленість вивчення проблематики призначення покарання у кримінальних провадженнях на підставі угоди про примирення та про визнання винуватості вчені виявляли фактично з моменту запровадження у правову систему України інституту угоди в кримінальному процесі. Цими питаннями займалися П.П. Андрушко, М.М. Васюк, М.І. Витязь, Р.Ш. Бабанли, О.В. Євдокимова, А.А. Музика, В.В. Навроцька, О.М. Поліщук, О.П. Рябчинська, Є.Л. Стрельцов, А. Хільченко, В.І. Тютюгін, В.О. Туляков, С.О. Яценко та інші науковці в галузі кримінального права. Водночас наукові

розвідки цих вчених спиралися на малий фактаж вироків у кримінальних провадженнях на підставі угод. Нині практика застосування відповідних норм хоча і є більш тривалою, втім і надалі в судовій практиці зустрічається відмінність підходів в окремих питаннях призначення покарання, стабільною залишається й кількість відмов суддів в укладенні через неправильно призначене покарання.

Мета статті – виокремлення серед проблем, що виникають під час укладення та затвердження угод про примирення або визнання винуватості в провадженнях щодо злочинів у сфері службової діяльності злочинів, тих, що пов'язані безпосередньо з питаннями призначення покарання та звільнення від нього як на загальних, так і спеціальних засадах та обґрунтувати пропозиції щодо вирішення проблемних питань.

Виклад основного матеріалу. Визначення кола (різновидів) кримінальних правопорушень в сфері службової діяльності та специфіки заподіяної шкоди має важливе методологічне значення в аспекті визначення можливості укладення угоди про примирення та про визнання винуватості в кримінальних провадженнях цієї категорії. Так, відповідно до ч. 3 ст. 469 КПК угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, нетяжких злочинів та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається.

Відповідно до ч. 4 ст. 469 КПК угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо: 1) кримінальних проступків, нетяжких злочинів, тяжких злочинів; 2) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами; 3) особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови

викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами.

Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди [5].

У постанові Пленуму «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод» № 13 зазначається, що в кримінальних правопорушеннях, де основним безпосереднім об'єктом виступають публічні інтереси (зокрема немайнові), а спричинена конкретним фізичним чи юридичним особам шкода є лише проявом посягання на основний об'єкт укладення угоди про примирення не допускається. Зокрема затвердження таких угод не допускається у справах про злочини, передбачені розділом XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». Згідно з п. 19 постанови Пленуму № 13 не може укладатися угода про примирення щодо злочинів, спеціальним суб'єктом яких є службова особа, але які містяться в інших розділах КК (наприклад, діяння, передбачені ч. 2 ст. 189, ч. 3 ст. 229 КК України) [9].

У контексті зазначеного звернемо увагу на непослідовність, викладену, зокрема, у методичних рекомендаціях щодо участі прокурора у судовому кримінальному провадженні про злочини у сфері службової діяльності в суді першої інстанції Генеральної прокуратури України. Так, в одному випадку в рекомендаціях зазначається на неможливість укладення угоди про примирення щодо злочинів, спеціальним суб'єктом яких є службова особа, але які містяться в інших розділах КК (наприклад, діяння, передбачені ч. 2 ст. 189, ч. 3 ст. 229 КК України) [7, с. 36], в іншому розробники вказують, що відповідно до ч. 3 ст. 469 КПК України угода про примирення може бути укладена також щодо інших злочинів, спеціальним суб'єктом

яких є службова особа, які містяться в інших розділах КК України (ч. 2 ст. 189, ч. 3 ст. 229 КК України) [7, с. 37].

Загалом згідно з ч. 3 ст. 469 КПК України прямо не заборонено укладати угоду про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим у разі вчинення багатооб'єктного злочину [7]. Подібний підхід зустрічається і в судовій практиці. Так, у Постанові ВСУ від 31.03.2016, ВСУ визнав законною угоду про примирення щодо злочину, передбаченого ч. 1 ст. 286 КК, в якому основним об'єктом злочину виступають публічні немайнові інтереси. У своєму рішенні ВСУ підкреслив, що норми ст. ст. 468 і 469 КПК в поєднанні з положеннями п. 7 ст. 474 КПК є втіленням основних цінностей інституту примирення. Тому при визначенні того, чи можна укладати угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим щодо злочинів невеликої тяжкості – двооб'єктного (багатооб'єктного) злочину (ч. 1 ст. 286 КК), суд має керуватись не тільки формальними вимогами цих норм щодо видів угод про примирення і класифікації злочинів, щодо яких такі угоди можуть укладатися, а чітко дотримуватися їх засадничих принципів. Крім цього, у п. 18 свого рішення ВСУ зазначив, що навряд чи існують досить обґрунтовані підстави обмежувати дію принципу диспозитивності у цій конкретній категорії справ [8].

Водночас відповідно до ч. 3 ст. 469 КПК України у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення угода про примирення може бути укладена щодо таких злочинів у сфері службової діяльності як зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. статтею 364⁻¹ КК) та перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми (ст. 365⁻¹ КК) (ст.ст. 477, 479 КПК України) [9]. Отже, у кримінальних провадженнях про злочини у сфері службової діяльності угода про примирення може бути укладена лише за відсутності наведених вище законодавчих заборон.

Враховуючи вимогу процесуального закону про те, що угода про визнання винуватості може укладатися у кримінальному провадженні щодо наведених вище кримінальних правопорушень за умови, що внаслідок їх вчинення шкоду завдано лише державним чи суспільним інтересам, беручи до уваги, що в Особливій частині КК ч. 1 ст. 364, ч. 1 ст. 364⁻¹, ч. 1 ст. 365, ч. 1 ст. 365⁻¹,

ч. 1 ст. 365², ч. 1 ст. 367 вжито термін «громадські інтереси», а не «суспільні інтереси», тому у контексті КПК їх слід розуміти як тотожні [9].

Оскільки угода про визнання винуватості може бути укладена й у провадженні щодо тяжких злочинів, велике значення має обґрунтування забезпечення співвідношення суспільного інтересу та приватного інтересу підозрюваного, обвинуваченого щодо пом'якшення його відповідальності. У такому випадку інтерес держави стосовно суворого покарання винного може підпорядковуватися зацікавленості у підвищенні ефективності досудового розслідування, оскільки в обмін на узгоджену міру покарання підозрюваний сприяє викриттю співучасників злочину, повідомляє схему злочинної діяльності, тощо [7].

Відповідно до практики ЄСПЛ держава та її судові органи зобов'язані забезпечити належну реалізацію права на справедливий суд під час розгляду кримінальних справ шляхом спрощеного та скороченого розгляду, і суд має перевірити, чи не був такий вибір зумовлений винятково бажанням завершити справу швидко, без участі повної судової процедури та не привертаючи уваги громадськості і засобів масової інформації чи бажанням бути обвинуваченим у вчиненні менш тяжких злочинів, заручившись підтримкою прокурора щодо отримання менш суворого покарання або взагалі звільнення від покарання за окремими епізодами (рішення у справі «Девеєр проти Бельгії» від 27 лютого 1980 року, скарга № 6903/75) [7].

Пленум ВС керувався тим, що «домовленості сторін угоди про примирення та про визнання винуватості при узгодженні покарання не мають виходити за межі загальних та спеціальних засад призначення покарання, встановлених законом України про кримінальну відповідальність (п. 12 постанови Пленуму) [9]. Втім науковці і надалі вважають, що «інститут призначення покарання за наявності угод про примирення або про визнання вини не є формалізованим» [15, с. 275].

Загальними засадами призначення покарання, здебільше визнають систему встановлених кримінальним законом і обов'язкових для суду вихідних вимог (відправних правил), із яких має виходити суд під час визначення підстав, порядку та меж призначення покарання і якими він повинен керуватися, обираючи міру покарання по кожній окремій кримінальній справі та щодо кожної конкретної особи, якій це покарання призначається [4, с. 216]. Загальні

засади призначення покарання відображують принципи кримінального права щодо призначення покарання, забезпечуючи тим самим їх головне призначення [11, с. 828].

У кримінальному законі загальні засади визначені в ст. 65 КК, відповідно п. 1 якої суди повинні призначати покарання в межах, встановлених санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК, що передбачає відповідальність за вчинений злочин. Із урахуванням ступеня тяжкості, обставин цього злочину, його наслідків і даних про особу судам належить обговорювати питання про призначення передбаченого законом більш суворого покарання особам, які вчинили злочини на ґрунті пияцтва, алкоголізму, наркоманії, за наявності рецидиву злочину, у складі організованих груп чи за більш складних форм співучасті (якщо ці обставини не є кваліфікуючими ознаками), і менш суворого - особам, які вперше вчинили злочини, неповнолітнім, жінкам, котрі на час вчинення злочину чи розгляду справи перебували у стані вагітності, інвалідам, особам похилого віку і тим, які щиро розкаялись у вчиненому, активно сприяли розкриттю злочину, відшкодували завдані збитки [10].

Спеціальні засади (правила) призначення покарань доповнюють (розвивають) загальні засади призначення покарання, застосовуються у сукупності з останніми і при цьому покликані забезпечувати індивідуалізацію покарання залежно від специфіки злочинної або посткримінальної поведінки чи особливостей особи винного. До спеціальних засад належать правила призначення покарання особі, визнаній обмежено осудною (ч. 2 ст. 20 КК); призначення покарання особі, яка вчинила злочин під час виконання спеціального завдання з попередження або розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ч. 3 ст. 43 КК); призначення покарання особі, яка вчинила незакінчений злочин або злочин у співучасті (ст. 68 КК); призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом (ст. 69 КК); призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання (ст. 69-1 КК); призначення покарання за сукупністю злочинів і сукупністю вироків (ст.ст. 70, 71 КК); призначення покарання неповнолітньому (ст. 103 КК) [3, с. 122].

Істотною особливістю процесу узгодження покарання та обов'язковою складовою змісту угод в угодах є наявність згоди підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на

призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням (ст.ст. 471, 472 КК). Згідно з ч.ч. 4 та 5 ст. 474 КПК перед ухваленням рішення про затвердження угоди про визнання винуватості та про примирення суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи цілком він розуміє, серед іншого, й вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього в разі затвердження угоди судом. Існує позиція, що «додаткові елементи можуть бути включені до змісту угоди про примирення тільки за бажанням потерпілого та підозрюваного чи обвинуваченого. До таких елементів угоди про примирення пропонують відносити, наприклад, обставини, які пом'якшують або обтяжують покарання під час призначення узгодженого покарання між сторонами угоди, доцільність проходження правопорушником соціально-реабілітаційної програми» [6, с. 193].

Суд відмовляє в затвердженні угоди, якщо:

- 1) умови угоди суперечать вимогам цього Кодексу та/або закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди;
- 2) умови угоди не відповідають інтересам суспільства;
- 3) умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб;
- 4) існують обґрунтовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним, або сторони не примирилися;
- 5) очевидна неможливість виконання обвинуваченим взятих на себе за угодою зобов'язань;
- 6) відсутні фактичні підстави для визнання винуватості.

Зазначимо, що відмови в затвердженні угоди про визнання винуватості не є поширеним явищем. Скажімо, у 2019 році на 635 затверджених угод припадає 30 випадків відмов, у 2020 році на 680 затверджених угод, з яких 675 угоди про визнання винуватості, припадає 14 випадків відмов у затвердженні угоди.

З'ясуємо, якою саме з перерахованих умов відмови в затвердженні угоди є неправильно призначене покарання і які найбільш типові ситуації з неправильним призначенням покарання зустрічаються в судовій практиці. Так, зокрема якщо у санкції статті, крім основного покарання (основних покарань, що є альтернативними), передбачено додаткові покарання як обов'язкові, сторони можуть прийняти рішення про їх незастосування лише за наявності підстав, передбачених ч. 2 ст. 69 КК України. Водночас вироком Березанського районного суду

Миколаївської області від 27 березня 2017 року затверджено угоду про визнання винуватості між прокурором та обвинуваченим Д. у кримінальному провадженні за ч. 1 ст. 366 КК України з призначенням узгодженого сторонами покарання у виді штрафу в розмірі п'ятдесят неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що складає 850 (вісімсот п'ятдесят) гривень. Питання щодо призначення додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, яке згідно із санкцією ч. 1 ст. 366 КК України є обов'язковим, в угоді не обумовлене. Посилання на його незастосування на підставі ст. 69 КК України відсутнє [7]. Такі порушення у діяльності прокурорів у кримінальних провадженнях про злочини у сфері службової діяльності є поширеними.

Зловживання сторонами угоди положеннями ст. 69 КК України, тобто узгодження ними покарання, яке за своїм видом та розміром не відповідає характеру, тяжкості вчиненого діяння та особі винного, пропонується визнавати підставою для визнання судом умов цієї угоди такими, що не відповідають інтересам суспільства, та відмови в її затвердженні. Аналогічне рішення може бути прийнято судом і у випадку неврахування прокурором при укладенні угоди про визнання винуватості наявності обставин, що обтяжують покарання, наприклад незнятої або непогашеної судимості в обвинуваченого, що утворює рецидив злочинів [7], з чим ми погоджуємося.

До випадків відмови у затвердженні угоди про примирення між потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим або про визнання винуватості в зв'язку з невідповідністю вимогам кримінального закону відносяться зокрема ситуації: непризначення додаткового обов'язкового покарання; призначення покарання нижче мінімальної межі санкції відповідної частини статті кримінального закону без застосування ст. 69 КК; призначення покарання у виді штрафу, яке за своїм розміром не передбачене ані санкцією конкретної статті, ані ст. 53 КК; узгодження звільнення від відбування узгодженого покарання у виді штрафу з випробуванням, тоді як кримінальний закон не передбачає можливості звільнення від відбування покарання у виді штрафу з випробуванням; призначення покарання, яке відповідно до загальних положень закону не могло бути призначеним конкретній особі (неповнолітньому, вагітній жінці, інваліду); не призначення остаточного покарання за сукупністю злочинів або вироки.

Неоднозначним є питання щодо порядку призначення в угодах покарання за сукупністю злочинів та сукупності вироків у порядку ст.ст. 70 та 71 КК України. У роз'ясненнях Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (лист № 223-558/0/4-13 від 05.04.2013 «Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 № 223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» містяться положення щодо цього питання.

Так, у п. 7 вказаного листа зазначено, що у випадку, коли кримінальне провадження через укладання угоди попередньо було виділено в окреме провадження, потім вирок суду затверджено угоду та призначено узгоджене між сторонами покарання, при цьому щодо інших кримінальних правопорушень провадження здійснювалось у загальному порядку, то при визначенні остаточного покарання суд має керуватися ч. 4 ст. 70 та ст. 72 КК України, застосовуючи правила складання або поглинення покарань. Якщо підозрюваний чи обвинувачений у період відбування покарання за вчинене кримінальне правопорушення, у провадженні щодо якого в подальшому було укладено угоду, суд, переконавшись, що угода може бути затверджена, ухвалює вирок, яким затверджує угоду, призначає узгоджену сторонами міру покарання, а остаточне покарання визначає, керуючись правилами ст.ст. 71, 72 КК України.

Отже, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ поклав цей обов'язок саме на суд. Разом із цим, в окремих випадках суди вважають, що саме сторони угоди мають визначатись з остаточним покаранням в межах угоди. Так, Ухвалою Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області від 27.03.2013 було відмовлено в затвердженні угоди про примирення між потерпілим та обвинуваченим за ч. 1 ст. 190 КК України (узгоджене покарання у виді громадських робіт строком на 60 годин) на підставі того, що в угоді не містяться умови призначення остаточного покарання за сукупністю вироків. Сторони узгодили, що обвинуваченому за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 190 КК України, призначається покарання у виді громадських робіт на строк 60 год.

У мотивувальній частині ухвали зазначено, що обвинувачений вирок Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області

від 12.09.2012 за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК України, був засуджений до штрафу в розмірі 850 гривень, який 25.12.2012 постановою Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області був замінений на громадські роботи строком на 60 годин. Згідно з наданою Ізмаїльським МРВ КВІ УДПтСУ в Одеській області інформацією обвинувачений відпрацював 52 години громадських робіт, тобто до відбуття покарання в повному обсязі за вирок Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області від 12.09.2012 залишилося відпрацювати 8 годин [1].

У кримінально-правовій доктрині також відсутня єдність підходів з цього приводу. Так, А. Хільченко вважає, що призначення остаточного покарання із застосуванням ст. 70 КК України може бути узгоджено в угоді, окрім ситуації, встановленої ч. 4 ст. 70 КК України. Натомість призначення остаточного покарання із застосуванням ст.ст. 71 та 72 КК України є компетенцією суду та не може бути врегульовано в угоді, адже ст. 71 КК України містить імперативну норму про призначення покарання за сукупністю вироків виключно судом. У зв'язку з цим пропонує конкретизувати правила призначення покарання у разі сукупності злочинів та сукупності вироків за наявності угод про примирення або про визнання вини в кримінальному законі [15, с. 277].

Інші науковці висловлюються за те, що остаточне покарання при призначенні покарання за сукупністю злочинів і сукупністю вироків за наявності для цього підстав повинні визначати сторони угод (крім тих випадків, коли кримінальне провадження через укладення угоди попередньо було виділено в окреме провадження при тому, що стосовно інших кримінальних правопорушень провадження здійснювалось в загальному порядку). Якщо ці вимоги не виконані сторонами угод, то суд повинен відмовити в затвердженні угоди, оскільки вчинення попереднього злочину (або засудження) може вплинути на міру призначеного покарання по наступному злочину (особливо це стосується випадків вчинення злочину в період іспитового строку при звільненні від відбування покарання з випробуванням та в період невідбутої частини покарання при застосуванні умовно-дострокового звільнення від відбування покарання), адже вчинення злочину повторно та рецидив злочинів є обставинами, які обтяжують покарання, що може вплинути й на розмір остаточного покарання [12, с. 117].

Вважаємо позицію А. Хилюк більш аргументованою й такою, яка узгоджується з правою позицією з цього питання вищої судової інстанції України, викладеною в п. 20 ППВССУ № 13 від 11.12.2015 року «Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі та в вищезазначеному листі № 223-558/0/4-13 від 05.04.2013.

Неправильне (необґрунтоване) призначення покарання того чи іншого виду може бути підставою відмови в затвердженні угоди у зв'язку з явною неможливістю його виконання обвинуваченим. Так, Ухвалою Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області відмовлено в затвердженні угоди про визнання винуватості, укладеної між прокурором та підозрюваним О. у кримінальному провадженні по обвинуваченню О. у вчиненні злочину, передбаченого ст. 335 КК. Провадження надійшло до суду з укладеною угодою між прокурором та підозрюваним про визнання винуватості, згідно з умовами якої сторони дійшли згоди, що дії підозрюваного слід кваліфікувати за ст. 335 КК та узгодили покарання із застосуванням ст. 69 КК у вигляді штрафу в розмірі 120 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Суд відмовив у затвердженні угоди у зв'язку з тим, що обвинувачений О. на час укладення угоди про визнання винуватості офіційно не працевлаштований, з його слів, працює неофіційно різноробочим, однак через травму руки ще певний період часу працювати не зможе, а тому суд встановив очевидну неможливість виконання О. покарання у вигляді штрафу. Інших доказів про ймовірне джерело доходів обвинуваченим та прокурором суду надано не було. З аналогічних підстав було відмовлено у затвердженні угоди про визнання винуватості Ворошиловським районним судом м. Донецька (ухвала від 1 березня 2013 року) [13].

Висновки і пропозиції. Призначення покарання на підставі угод про примирення та про визнання винуватості у кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності має відбуватися з урахуванням як загальних, так і спеціальних засад, визначених КК України. Аналіз судової практики затвердження таких угод засвідчив, що в цілому при визначенні видів та розмірів покарання сторони дотримуються положень закону, а суди затверджують узгоджене сторонами покарання. У разі узгодження сторонами покарання, яке за своїм видом та розміром не відповідає характеру, тяжкості вчиненого діяння та особі вин-

ного, суд відмовляє в затвердженні такої угоди як такої, що не відповідає інтересам суспільства.

Ще однією підставою відмови суду в затвердженні угоди може бути ситуація, коли узгоджене сторонами покарання судом розцінюється як таке, що явно не можливо виконати обвинуваченим. Неоднозначним є питання щодо порядку призначення в угодах покарання за сукупністю злочинів і сукупності вироків у порядку ст.ст. 70 та 71 КК України, що зумовлено імперативною вимогою призначення покарання за сукупністю вироків виключно судом. Тому вважаємо неправильною позицію науковців, які пропонують вирішення цих питань покладати на сторони угоди, а судам пропонують відмовляти в затвердженні угод, де сторони не визначились із питання призначення покарання, наприклад, за сукупністю злочинів. Правильною й такою, що відповідає положенням закону є позиція покладення вирішення цих складних правозастосовних питань саме на суд.

Перспективними напрямками розробки проблематики призначення заходів кримінально-правового характеру на підставі угод вважаємо формалізацію порядку їх визначення на підставі загальних і спеціальних засад призначення покарання та звільнення від нього.

Список використаної літератури:

1. Архів Ізмаїльського міськрайонного суду Одеської області. Справа № 500/1549/13-к за 2013 рік.
2. Бурдін В.М. Вплив нового Кримінального процесуального кодексу України на інститути матеріального кримінального права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія: Юридична. 2012. № 4. С. 255–264.
3. Дудоров О.О. Спеціальні засади призначення покарання. *Слово Національної школи суддів України*. 2012. № 1. С. 122–135.
4. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., допов. Харків : ТОВ «Одісей», 2008.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України.
6. Ксенія Чумак. Укладення угоди про примирення: підстави, зміст, сторони. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 4. С. 186–195.
7. Методичні рекомендації щодо участі прокурора у судовому кримінальному провадженні про злочини у сфері службової діяльності в суді першої інстанції Генеральної прокуратури України.

8. Постанова Верховного суду від 31 березня 2016 року. Справа № 5-27кц16. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/58496633>.
9. Про практику здійснення судами кримінального провадження на підставі угод: Постанова Пленуму вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 11.12.2015 № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-15#Text>.
10. Про практику призначення судами кримінального покарання. Постанова пленуму Верховного суду України 24.10.2003 № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-03#Text>.
11. Рябчинська О.П. Принципи призначення покарання. Велика українська енциклопедія: у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В.Я. Тацій (голова), В.І. Борисов (заст. голови) та ін.; Нац. Акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. Юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2017. С. 827–830.
12. Татиринова О.В. Межі суддівського розсуду при призначенні покарання у випадку затвердження угоди про примирення або про визнання винуватості. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. № 4. С. 109–121.
13. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод від 22.01.2014. URL: http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html.
14. Узагальнення судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод. URL: <https://pd.ki.court.gov.ua/sud2607/inshe/zakon/uzagal>.
15. Хільченко Анастасія. Деякі питання призначення покарання на підставі угод. *Підприємство, господарство і право*. 2020. № 2. С. 274–279.

Stomatov E. H., Bolshakova D. O. Imposition of punishment on the basis of agreements in proceedings on criminal offenses in the field of official activities

The article outlines the relevant issues of imposition of a punishment agreed by the parties in settlement agreements and admission of guilt. It is emphasized that a significant feature of the process of agreement on punishment and the mandatory component of the agreement content in the stipulations is the existence of the acceptance of the suspected person, the accused person to its imposition or to imposition of punishment and its pardon with probation.

The basis of the court adjudication to approve the conciliation agreement and the admission of guilt is analyzed and it is determined, which of the listed conditions of adjudication to approve the agreement is an incorrectly imposed punishment and what the most typical situations with the wrong imposition of punishment are found in judicial practice. The authors note that the imposition of punishment on the basis of conciliation agreements and the admission of guilt in criminal proceedings on criminal offenses in the field of official activities should be conducted with taking into account both general and special principles specified by the Criminal Code of Ukraine.

An analysis of the judicial practice of approval of such agreements has shown that in general, in determining the types and amounts of punishment, the parties adhere to the provisions of the law, and the courts approve the punishment agreed by the parties. In case of agreement by the parties the punishment, which in its type and amount does not correspond to the nature, the gravity of the committed action and the personality of the accused, the court refuses to approve such an agreement as the one does not meet the interests of society.

Another one reason for the court adjudication in approving the agreement may be a situation where the court treats the punishment agreed by the parties as such that is clearly impossible to implement by the accused. Ambiguous is the question on the procedure of imposition of punishment in agreements by accumulative sentencing in accordance with Article 70 and Article 71 of the Criminal Code of Ukraine. The intention to leave the handling of these complex law enforcement issues for a court is correct and corresponding to the provisions of the law.

Key words: *conciliation agreement, agreement on admission of guilt, punishment, stipulated punishment, accumulative offence, accumulative sentences.*